

26.68x15.87	31	8	עמוד	ספרים	24.02.2010	21642966-6
הכתבים הסודיים מאת סבסטיאן בר - 77410						

ספרות

מלאכים נופלים

הכתובים הסודיים

סבסטיאן בארי. תירגמה מאנגלית: שרון פרמינגר. הוצאת אחוזת בית, 357 עמ', 92 שקלים

שירה סתיו

זה סיפור על אשה שסוכלת לברכה דברים קשים מנשוא, שמאברת הכל, ונקברת בעודה חיה. זה סיפור על אפשרות של קשר וחמלה גם כשנרמה שדבר לא צפוי לקרות עוד בסוף החיים. זה סיפור על-האופן שבו העבר ממשיך להיות פצע שותת רם בלב ההווה; זה סיפור על הדרך שבה ההיסטוריה מטלטלת את חייו של היחיד; זה סיפור על אירלנד, היום יעד תיירותי נחשק, ובעבר הלא רחוק ארץ קרועה ומסוכסכת, הנתונה במלחמת אזרחים קשה, ממושכת, צמאת דם. "לירות כבן אדם זה לא עניין פשוט, אבל כימים ההם זה כנראה נחשב למשהו חסר משמעות", כותבת רוזאן, גיבורת הסיפור, ביומנה. "במלחמת האזרחים אנחנו יריגו אחד בשני כל כך הרבה, שדי היה בזה לרצוח את הארץ החדשה בעריסתה. די והותר. ... ראיתי רצח, כמו עיני. וראיתי איך רצח יכול להתפשט לצדדים ולקחת גם חיים נוספים בלי שאף אחד יידע. הוריות וההתפשטות של הרצח".

זה סיפור על אכזריות מהממת, צרר פה, מתוצרת אירית, כוז שזכורה לי, למשל, מן הסרט "האחיות מגרלנה" של הבמאי פיטר מולאן מ-2002, שעסק במגורים הקתוליים באירלנד, ששימשו כמוסדות "תיקון" לנערות שסרחו. אותם מגורים היו למעשה בתי כלא, שם עברו הנערות התעללות סדיסטית, בהיתר הכנסייה, מצד הנזירות המפקחות עליהן. גורלה של רוזאן לא שפר עליה יותר מגורלן של נערות אלה: היא מאברת את כל היקרים לה ונכלאת בבית משוגעים לשארית חייה.

רוזאן, כמו הרבה גיבורות נשים אחרות בספרות שכותבים גברים, טובת לת בגלל תכונות שלא בחרה בהן ושאינן לה שליטה עליהן. היא פרוטסטנטית, במקום ובתקופה שבה עצם הפרוטסטנטיות נתפשת כחטא קדמון ובסיסי. היא גם יפה מאוד, הנערה היפה ביותר במחוז סלייגו באירלנד (סבסטיאן בארי צועד כאן במסורת קלאסית מפוקפקת משהו, הגורסת שדמות נשית יכולה להיות מעניינת, כלומר ראויה לסיפור, רק אם היא יפה). על פי ההיגיון הקתולי האירי, היופי הוא חטא. שהרי לאשה היפה יש כוח פיתוי שעלול להרדח גברים לנטוש את נאמנותם לכנסייה. התפישה הזאת מגיעה עד לשורשים הכי טראומטיים של אירלנד הקתולית, שתיפקדה במשך מאות שנים בתור "החצר האחורית" של

הממלכה הבריטית, לאחר שהגרי השמיים ני התנתק מן הכנסייה הקתולית בגלל אשה יפה אחרת, אן בולין.

אחד מרגעי המפתח בספר מתייחס לזיכרון ילדות של רוזאן: אביה ניסה להוכיח לה ש"כל הרברים נופלים באותה מהירות", והשליך מראש מגדל גבוה שק של נוצות ופטישים. אבל הגיסוי מוכיח ההפך - הנוצות הקלילות מתעופפות ברוח, בעוד שהפטישים צוללים מטה במהירות.

באירלנד מוכת המלחמה והקנאות הרתית יש מי שנפילתם אכזרית, בעוד שאחרים יוצאים ללא פגע. הספר מלא בנפילות מעין אלה, סמליות וממשיות כאחת. כך חלקו הראשון מביא תמונת בלהה בלתי נשכחת: ילדות יתומות שנלכדו בקומה העליונה של בית יתומים בווער נאלצות לקפוץ אל מותן מן החלונות הגבוהים, בעוד שכתונותיהן בווערות על גופן: "והלהבות התנופפו מהכתנות ונגררו מעליהן כמו כנפיים אמיתיות, והילדות הבווערות האלה נפלו ממרומי הבניין הישן והמפואר הזה, ונחבטו באבני המרצפת". המראה הזה, של דמויות מלאכים בווערים, חוזר בספר בכמה וכמה צורות - אך מעבר לסמליות הנוצרית של יום הדין יש בו כדי לדימו על מסלול נפילתה של רוזאן עצמה, אשה כורדה ותמימה, נערה יתומה שבועי רת ללא תקווה.

הספר מביא במצולב שני יומנים: הראשון של רוזאן, שבזמן ההווה של

סבסטיאן בארי כותב את הספר בצומת שבין מיתוס, היסטוריה וזיכרון. הספר משופע במיתולוגיה אירית ובאזכורים של אירועים היסטוריים ממשיים, אשר משתרגים בסיפור הזיכרון האישי של רוזאן

מצד אחד, רוזאן היא משל לאדם הקטן שנחרך באש ההיסטוריה המשתוללת מעל לראשו, מצד שני רוזאן, על מאה שנותיה, היא ההיסטוריה עצמה, ההיסטוריה העקובה מדם של אירלנד במאה ה-20

הסיפור היא ישישה בת 100 שחיה חיים שקטים ודרגוניים מאוד, בבידוד כמעט גמור, כבר 70 שנה כמעט, במוסד לחולי נפש במערב אירלנד. היומן השני הוא של ר"ד גרין, הפסיכיאטר הראשי של המוסד, אדם שודר טוב, שמאמין כי "העולם אינו מלא כוגרים, הוא מלא באנשים חדודי מניעים טובים ותשוקה עמוקה להתנהג כיאות אל אנשים שמכירים ואוהבים אותם... מן ההתנסות בשטח, בכל שנות עבודתי, אני יכול להעיד על כך. אני יודע שזו מסקנה מופלאה, אבל זה אכן כך. אנחנו אוהבים לתאר את האנושות כאכזרית, תאוותנית ובהמית, אך תיאור כזה הופך את כולנו לזרים". ר"ד גרין מציג אלטרנטיבה לראיית העולם המשי-תקפת ממלחמת האזרחים ומסיפור חייה הקשה של רוזאן.

מאחר שהוחלט להרוס את הבניין הישן והמתפורר של המוסד, ולהעביר את המטופלים לבניין קטן יותר, עליו להי עריך מחדש את מצבם של המאושפזים ולהחליט מי מהם נמצא שם בצדק, ומי אושפז שם רק בגלל שהחברה ביקשה להי דיר אותו מתוכה. כך נעה העלילה דרך מקצב פגישותיו של ר"ד גרין עם רוזאן. הוא מגיע לחדרה פעם בכמה ימים ויושב אתה בניסיון לדוככה לספר לו על הנסיי-בות שהובילו לאשפוזה כשהיתה צעירה. המאפיין היסודי של פגישות אלה הוא השתיקה. רוזאן כמעט שאינה מדברת: "כל

25.43x15.03	32	עמוד 8	הארץ - ספרים	24.02.2010	21642970-1
הכתבים הסודיים מאת סבסטיאן בר - 77410					

מתוך "האחיות מגרלנדה". בית בלא במסווה של מוסד לנערות

נגשם שוטף, בלב הסערה, ללא כל מחסה, בעודה אחוזה בצירי לידה קשים. חיוניותן של התמונות הללו כרוכה בדרך כלל בסמליות נוצרית או מיתית: כך לידת בנה של רוזאן מתוארת כמו היתה אירוע פלאי, קוסמי, כהולדתו של משיח. ראוי לשים לב גם לשמו של הספר באנגלית: "The secret scripture" - "כתובים" מלשון כתבי קודש.

סבסטיאן בארי כתב את הספר בציריך מת שבין מיתוס, היסטוריה וזיכרון. הספר משופע במיתולוגיה אירית ובאזכורים של אירועים היסטוריים ממשיים, אשר משיג תרגום בסיפור הזיכרון האישי של רוזאן. הצד החלש בספר הוא הניסיון ליצור מתח ועניין באמצעות הצגתן של גרסאות שונות לאותם האירועים, וכך לעודד תהיות באשר למה שהתרחש "באמת", וגם לומר משהו על טבעו החמקמק של הזיכרון ועל האופן שבו אנשים מספרים, ולמעשה יוצרים, לעצמם את סיפור חייהם. זוהי נקודה חלשה בספר, בדיוק משום שהיא חוטאת לאותה מוגנה מיוחדת של מיתוס, היסטוריה וזיכרון, המי גולמים בערבוביה בתיאור חייה של רוזאן, ומשום שאחת התחושות החזקות שעולות ממנו קשורה בידיעה שבסופו של דבר, זה לא משנה מה קרה באמת, אלא מה הסיפור שאדם מספר לעצמו ולאחרים. הידיעה הזאת מייצרת ומסירה את העוקץ מכל הנטייה לברוד אמת משקר ולהשוות בין הגרסאות השונות של סיפור העבר - נטייה

דיבור הוא קשה, גם אם הוא מלווה בסכנה וגם אם לא. לפעמים בסכנה לגוף, ולפעמים בסכנה פנימית יותר, זעירה ובלתי נראית - סכנה לנשמה. כשכל דיבור הוא הסגרה של משהו, אולי משהו לא מזוהה אפילו, שמתחבא בחודי הגוף כמו פליט מפוחד באזור מלחמה". השתיקה הזאת, וד"ר גרין מבין את זה היטב, היא ציפוי רק שמכסה על אוקיינוס של סבל חסר פשר, חסר תוחלת. בתבונת מטפל הוא שותק אתה יחד. כך נרצת ביניהם אמופתיה שמעבר למלים, אשר הופכת לאטה את ד"ר גרין לנמענו העיקרי של הטקסט האחר, הסודי, של רוזאן, היומן הנכתב בסתר, ובו היא מגוללת את סיפור חייה ואת הנסיבות הקשות שהובילו לאשר פוזה בכפייה.

מצד אחר רוזאן היא משל לאדם הקטן שנחרך באש ההיסטוריה המשתוללת מעל לראשו, בלי שתהיה לו כל שליטה או השפעה על מהלכה. מצד שני רוזאן, על מאה שנותיה, היא ההיסטוריה עצמה, ההיסטוריה העקובה מדם של אירלינד במאה ה-20. זו עמדה כפולה, של מי שמאיישת מרכז ושוליים בעת ובענין זה אחת. רמותה גדולה מאוד (מפתה, מעניינת, טראגית) וקטנה מאוד (חלושה, נשכחת, גלמודה) בעת ובעונה אחת.

כוחו של הספר קשור בחיוניות העזה של התמונות האזכוריות שהוא מציג, כמו תמונת הילדות הבעורת, או הסצנה קורית הלב של הליכתה הממושכת של רוזאן

הקודאים, המתענים יחד עם רוזאן וד"ר גרין בחוסר פשרו של הסבל. זה מאכזב, כי התחושה היא שהסוף הזה כמו "מורבק" בגסות לטקסט ששמר כמעט לכל אורכו על רגישות מדויקת, מציף את הכאב על פי אותה מחזוריות של גאות ושפל בחורפים הצוקיים במערב אירלנד.

דניאל דיי לואיס בתפקיד ד"ר גרין, וקייט בקינסייל בתפקיד רוזאן הצעירה. בארי חוטא בהוליוודיות הזאת בעיקר לקראת סופו של הספר, כשכל הפרטים מתבהרים במלואם, החידות נפתרות והקצוות נקשרים בסוף "תפור היטב", שאינו מותיר שום שאלה תלויה בחלל האוויר, שום סרק פעור שלא התמלא, שום פצע שכאבו לא שוכך. מבחינה זו, הספר מאכזב דווקא בלהיטותו לספק כל מענה למצוקתם של

שבסופו של דבר הספר מתמכר לה, ובכך פוגם בעצמו. עם זאת, אולי זה הפגם שהפך אותו לרב מכר עטור פרסים. ההצלחה המסחרית קשורה גם בקריאת לנעויות המובהקות של הספר, שהיא, יש לומר, ברורה מדי, כמעט הוליוודית. קל לרמיין תסריטאי מיומן שיושב כבר עתה לרקום את הצטלבות העלילות, עבר והווה, שהרי הספר כתוב בצורה שהוליווד אוהבת (אני מהמרת על פרס האוסקר 2013, עם